

Například Hranice...

ARCHITEKTURA

V ŽIVOTĚ MALOMĚSTA (1815-1918)

TOMÁŠ POSPĚCH

*Malá stanice na trati, která vede do Ruska*¹... začíná popisem Hranic svou autobiografickou prvotinu *Zmatky chovance Törlesse* Robert Musil, který v mládí prošel tříletým hranickým vojenským internátem. Několika slovy tak výstižně charakterizuje jedno z tehdy „velkých“ moravských měst, dokonce na železniční trati mezi Břeclaví a Bohumínem město největší podle stavu z roku 1835².

Šance Hranic / Během 19. stol. měly řadu příležitostí k svému rozvoji a prosperitě – sídlil zde krajský úřad, později okresní hejtmánství, byla tu silná vojenská posádka, vojenská škola a akademie celostátního významu, stejně jako lesnická škola. Byly důležitým dopravním a železničním uzlem, od roku 1784 přes ně vedla císařská silnice spojující Vídeň s Haličí, od r. 1846 železnice. Významný byl textilní průmysl, kte-

rý však vycházel z tradic středověkého soukenictví. Po jeho úpadku se do popředí dostala továrna na vodovody a pumpy firmy Kunz a nábytkářský závod a. s. Thonet-Mundus. Známa byla také *první česká speciální továrna na práci stroje a přístroje Rak & Hobza* nebo Hellerova továrna na sukna. Díky blízkým lázním Teplice n. Bečvou³ ve městě výrazně vzkvétal turistický ruch i kulturní život. Přesto však zůstalo hospodářství v Hranicích omezeno převážně na zemědělství, v čele s významným knížecím velkostatkem. Z dnešního pohledu je patrné, že svých příležitostí město příliš nevyužilo. Hodnoty hranické architektury 19. stol. nelze ani zdaleka srovnávat s jinými moravskými architektonickými centry, ani s tím, co do Hranic přinesla meziválečná léta⁴. Přes nebyvalou stavební aktivitu na přelomu století můžeme za výrazné počiny považovat jen několik objektů⁵.

Armádní investice / Bezesporu nejvýznamnější realizací byla výstavba ústavů, řízená c. k. ministerstvem války,

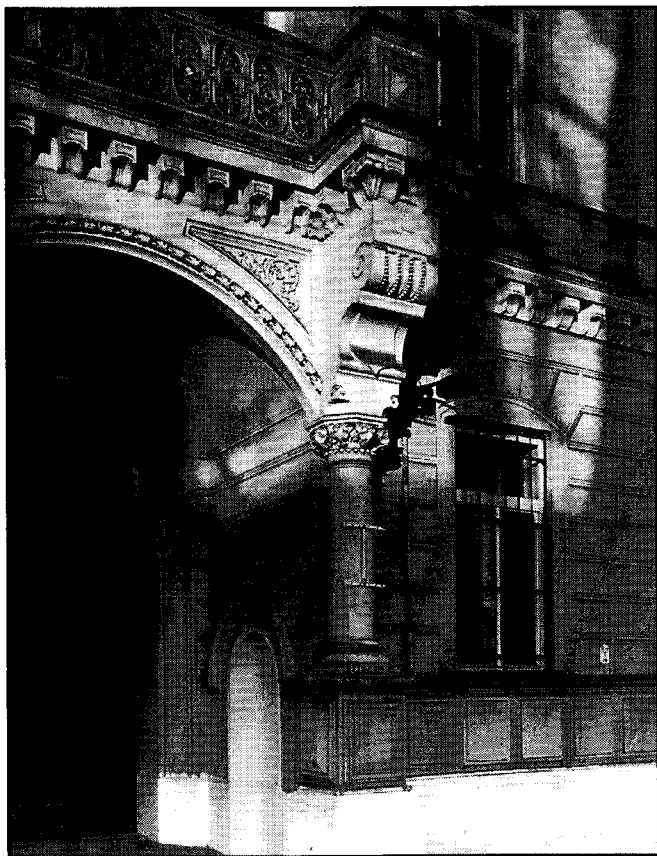
✓ 1/ Wilhelm Doderer – Karl Schmidt: *Vojenská jízdní kadetka a vyšší vojenská reálná škola, detail vstupu do důstojnického domu, ulice 28. října, 1860-63* / *The military academy and the higher military realschule*

✓ 2/ Alois Jambor (?): *Německá lesnická škola, 1895-97* / *The German forestry school*

prováděná místními firmami za účasti vojenských stavitelů. Tři mohutné pseudorománské objekty spojené chodbami vznikly plynule v letech 1851-63⁶. V letech 1860-63 byl vystavěn nejprezentativnější středový dům pro důstojníky-učitele a jako jeho protilehlé křídlo vyšší běh (*Hoherer Cours*).

: Tyto tři budovy na průčelí propojovaly vedlejší jednopatrové objekty, ve kterých vedly chodby spojující jinak samostatné školní budovy. Jejich přilehlé prostory byly užívány jako zásobárny a sklady. Každý tento jednopatrový protáhlý trakt s chodbou v přízemí zakončuje na obou stranách jednopatrový objekt na půdorysu čtverce s nárožními fiálami a pěti sruženými okny v 1. patře. Plán průčelí těchto domů pochází z r. 1862.

: Ústředním prostorem celých kasáren je sál v 1. patře středového domu určeného pro důstojníky. Oproti kasárenskému, strohému exteriéru je bohatě zdobený hlavní sál inspirován stylem Ludvíka XVI. Za skvost areálu vojenských škol, usazený navíc na čestném místě, byla vždy považována kaple sv. Barbory⁷. Později byly v bezprostředním sousedství vojenských škol vystavěny zeměbrannecké kasárny (dnes Štefánikovy), dvě monumentální, ale jinak všední historizující budovy postavené obcí v letech 1889-90 a 1895-96. Interiéry budov vojenských ústavů byly

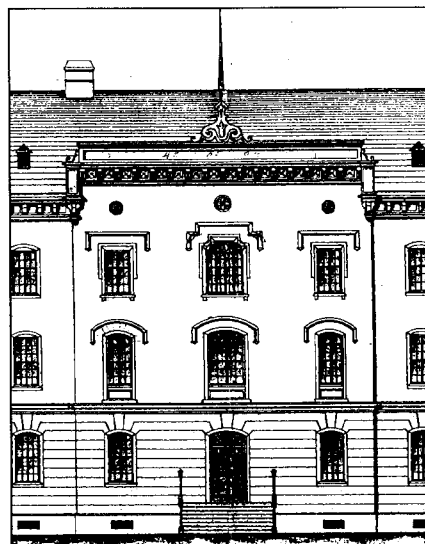
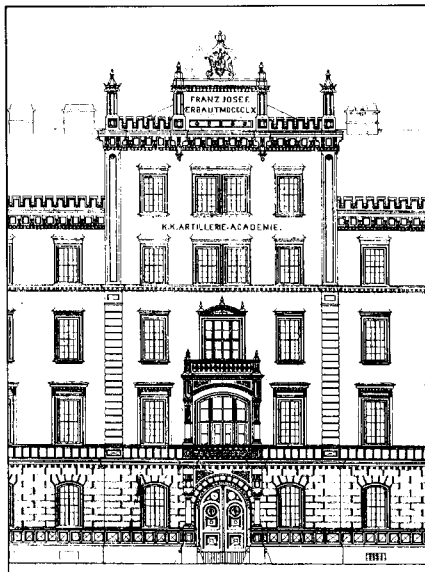

3, 4/ Wilhelm Doderer – Karl Schmidt: Rizalit důstojnického domu a střední rizalit hlavní budovy vojenské školy, 1860-63 / The bay of the officers' house and the bay of the main building

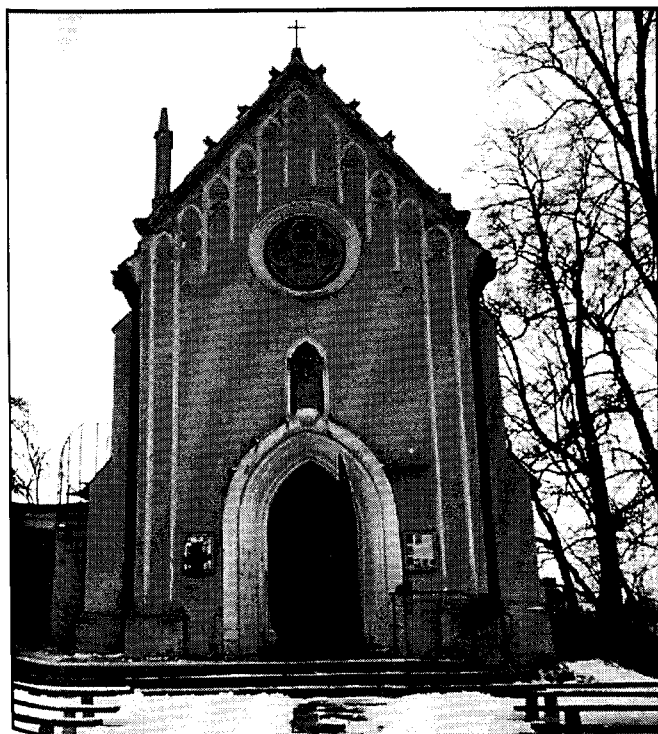
osvětleny plynovými svítilnami, v areálu byl vlastní plynovod a vodovod.

: Podobně jako řada jiných vojenských staveb za Františka Josefa I. byly i hraničské ústavy vytvářeny víceméně podle objektů Arsenálu ve Vídni. Většinou byly koncipovány v duchu romantického historismu, jejich autoři užívali tvarosloví pseudogotické nebo pseudorománské, často smíšené až k nerozlišitelnosti⁸. Vyšší vojenská reálka spojená s jezdeckou kadetkou v Hranicích byla však areálem největším. Zde se dostávalo vzdělání synům z nejlepších rodin v zemi. Bylo zvláštním doporučením, že vyrostli v internátě v H...⁹, píše ve své prvotině Musil, který zde pobyl podobně jako R. M. Rilke¹⁰. Rozsahem je možné objekty v Hranicích srovnávat snad jedině s olomouckou táborovou pevností (1852-74). V poměru k městu – se zástavbou víceméně v původní rozloze, zvětšující se jen směrem k železnici – byl areál akademie značně předimenzován a z celkových pohledů se jevil jako samostatný, jednotně koncipovaný monument, který na dlouhá desetiletí nejvíce ovlivnil panoráma města.

Školy / Pro stavební ruch většiny českých a moravských měst je typická výstavba škol, která s koncem století nabyla téměř masového charakteru.

5/ Lesní kaple v areálu zámku ve Skaličce u Hranic, 70. léta 19. stol. / A forest chapel

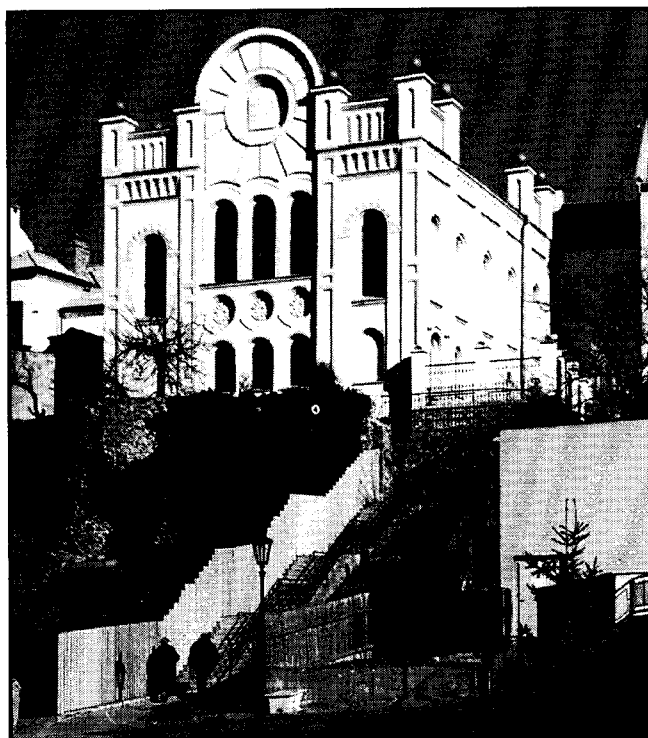

Oproti nevýrazné profánní budově německé obecné i měšťanské školy z r. 1835 byla většina realizací před r. 1900 – alespoň v kontextu Hranic – zřetelnější architekturou.

: I díky politickým okolnostem (kdy menšina hraničských Němců získala v r. 1887 většinu v obecním zastupitelstvu) byla v r. 1896 přestěhována lesnická škola ze Sovince do Hranic. Obec pro ni vystavěla na vyvýšenině na okraji města monumentální pseudorenesanční budovu (1895-97). Přestože neznáme autora, je to jeden z nejvýznamnějších zdejších objektů 19. stol., a to jak měřítkem, tak architektonickou hodnotou. : Výstavbu českých obecných škol na třídě 1. máje 361 (1896-99) i německé chlapecké školy na Motošíně, realizované současně a vysvěcené dokonce ve stejný den, financovalo německé vedení města. Je proto možné srovnat. Zatímco česká škola je civilní, nevýrazná, souměrně řešená budova s rovnou přední fasádou, jen s mírně vystuplým středovým rizalitem a dvěma bočními křídly protáhlými do zahrady, výstavná pseudorenesanční budova německé obecné a měšťanské školy s centrálním výrazně předstupujícím rizalitem byla postavena na půdorysu podkovy obrácené do dvora¹¹. Souměrné řešení už pseudobarokní budovy české měšťanské školy (1905) i její duální poslání zdůrazňují dva vchody na krajích budovy – pro dívky a pro chlapce.

: Obliba pseudobaroka přezívala v hra-

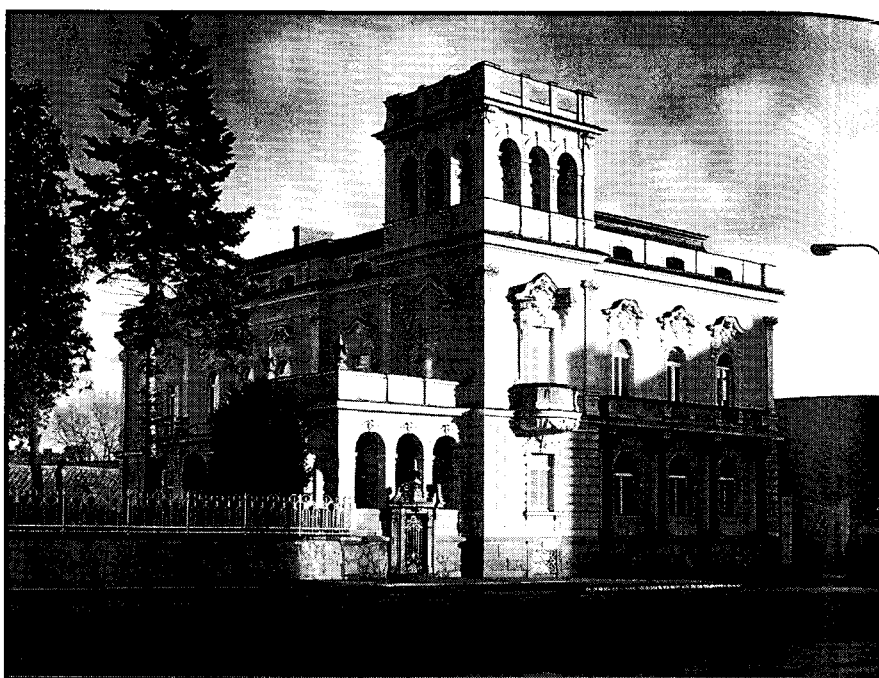
6/ Franz Macher: Synagoga, Janáčkova 728, 1864 / A synagogue

nickém prostředí u místních stavebníků velice dlouho a bránila i nástupu pozdější secese, příp. se s ní v provinčním prostředí k nerozeznání prostupovala.

Romantický zbohatlík / Jednopatrová kancelářská a obytná budova první moravské továrny na vodovody a pumpy Ant. Kunz a E. Káš (1897) vznikla podle projektu pražských architektů J. F. Pokorného a Jana Křížovského. Jednopatrový palác mísí prvky secese a baroka. Okázalost předimenzovaného paláce propojeného s „barokní“ zahradou francouzského typu i přezdobeným interiérem ostře kontrastovaly s profánním účelem stavby, přilehlou továrnou a zejména s okolní zástavbou. . . . *Jakoby zachvácený náhlým zájmem, vzpřimil hlavu a soustředěně hleděl do parného nitra malých špinavých budov, vedle kterých šli. Předě dveřmi většiny z nich postávaly ženy v sukních a hrubých košilích, se širokýma špinavýma nohama a holými, hnědými rameny . . . Skoro nahé děti se válely v bahně dvorů . . .* tak popisuje Musil cestu svého hrdiny po této ulici, kudy musel kráčet každý návštěvník města, neboť spojovala centrum s odlehlým nádražím.

: Jako letní sídlo si nechal Antonín Kunz postavit severně od obce Hrabůvka „středověký“ hrad Kunzov, vlastně pseudogotickou reprezentační vilu (1907-08). Podle dochovaných plánů byl autorem *hájovny pana Kunze* místní stavitel Vladislav Mikoláš, který pro firmu postavil i několik užitných budov v prostoru továrny. Bohatá figurální štuková výzdoba hrádka i jeho interiéru kombinuje odkazy na gotiku se světem anglického černého románu a v neposlední řadě s oblíbenými pohádkami. Alegorický program je výrazně pročešský, odpovídající i českému image firmy. Lvi se svatováclavskou korunou po stranách hlavního vstupu do hradu drží v předních tlapách erby Čech a Moravy.

↑ 7/ J. F. Pokorný – Jan Křížovský: Kancelářská a obytná budova firmy Kunz, ulice 1. máje, 1897 / The office and residential building of the Kunz Company

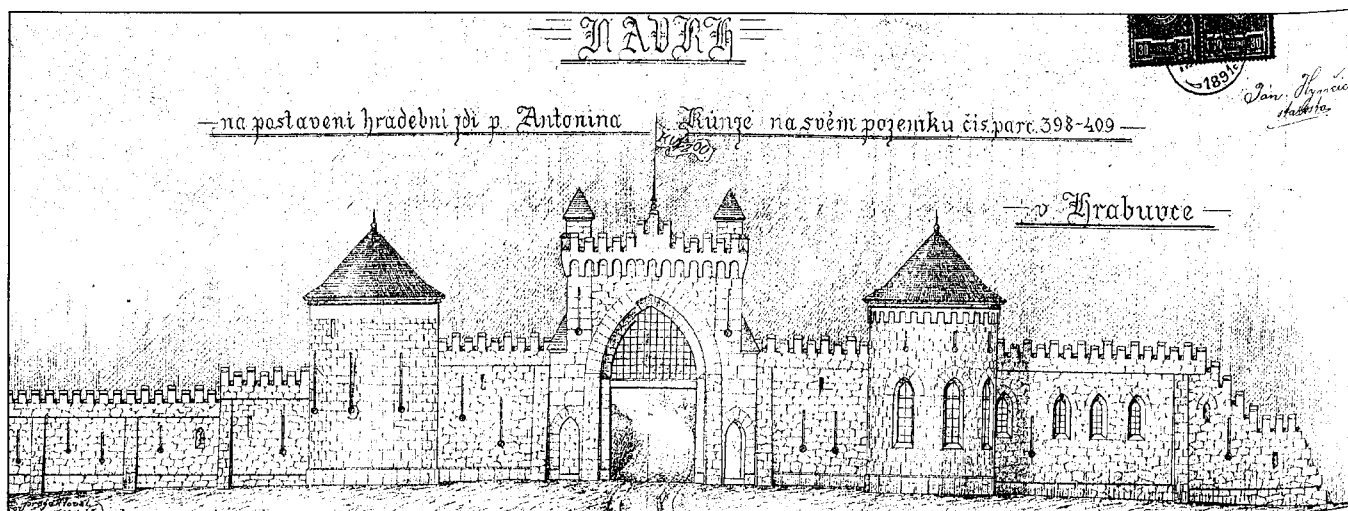
↓ 8/ Vladislav Mikoláš: Hrádek Kunzov, Hrabůvka, 1907-08 / The Kunzov manor house

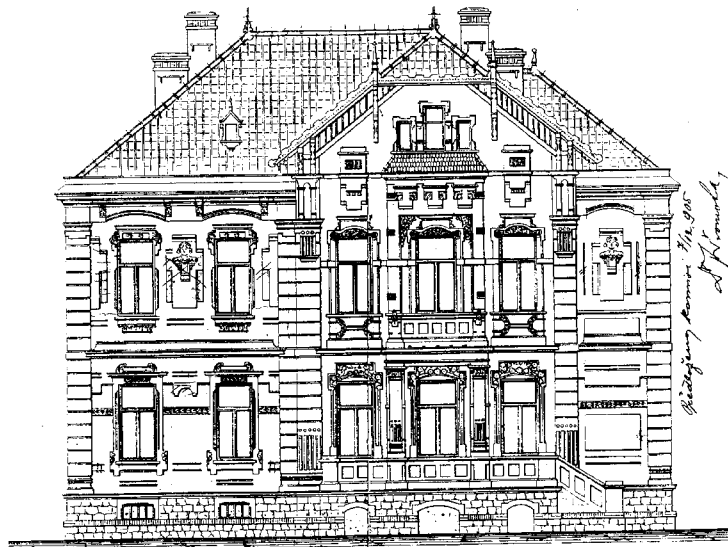
Velký nápis *Kunzov* nad vstupem doprovází erb s českým lvem. Ve výklencích s lomenými oblouky stojí dvě kamenné postavy Jana Žižky z Trocnova a Jindřicha ze Šternberka v pseudogotickém brnění. Také samostatnou věž na obdélném půdorysu s dlátovou střechou zdobí v plochách lomených oblouků sgrafita s pohádkovými motivy a rytířem přijímajícím erb. Nezachoval se rybník s romantizující studánkou před hlavním průčelím, umělá ruina hradu na kopci se neuskutečnila a nedaleký samostatný gotizující objekt byl přestavěn na záchodky pionýrského tábora . . . Tvarosloví „hradu“ je blízké spíše anglické pseudogotice než české gotice a je-

jí historizující variantě. Tendence k pseudogotice je v této době již značně zpozdlá, a tím vlastně také výjimečná, daná jistě osobní zálibou Antonína Kunze a jeho šlechtickými ambicemi.

Chrámy / V tomto ohledu 19. stol. bylo pro Hranice a především jeho blízké okolí sice neobyčejně plodné – kostely a kaple rostly v každé větší vesnici, ale bez oné výrazové síly, charakteristické pro století předešlé. Za zmínku stojí kostely sv. Matouše ve Strážnici n. Ludiňou z r. 1822, sv. Markéty v Paršovicích z r. 1826 a sv. Cyrila a Metoděje v Černotíně. Běžnou kvalitu překračuje snad jen zámecká Lesní kaple sv. Theodora ve Skaličce, pseudogotická stavba upravená za arcibiskupa Theodora Khona (1893-1904), srovnatelná s kaplí sv. Barbory v areálu vojenských ústavů.

Synagoga / Po mnoha žádostech mohla hranická židovská obec konečně zborit

nedostačující starou synagogu a vystavět na jejím místě novou, větší, podle návrhu architekta Franze Machera z Vídně (1864). Pojetí vycházelo z přechodného období romantického historismu. Volba jinak pro město neobvyklého maursko-byzantského stylu byla více méně praktická – židovská modlitebna se tak měla odlišit od okolní, většinou pseudobaroční nebo nevyhraněné účelové civilní zástavby. Projekt synagogy vyšel především z blízkých vzorů židovských modliteben šířených na Moravu z vídeňského prostředí¹².

Městanské vily / Vila zaujímá v kultuře 19. stol. specifické postavení. Samostatně stojící rodinný dům je zhmotněním dobové atmosféry, kultu rodiny, nároků na reprezentativnost i na bydlení a životní podmínky. Z Teplické a Kropáčovy ulice se dokonce staly třídy honorace – stavitelů, lékařů a významných úředníků, z nichž se také rekrutovali starostové města. Mohutné vily, často s více bytovými jednotkami, jsou zřetelně historizující, někdy s prvky secese, ale spíše v nich převažuje neurčitý tradicionalismus, a – až na výjimky – jsou dílem místních stavitelů. Mezi nejzajímavější patří dům ing. Viléma Spáčila (1890). Neznámý architekt jej pojal jako římskou přízemní vilu zdůrazňující svým pojetím – vyvýšením nad svažitý terén a figurální výzdobou – obydlí starosty. Četné stavby pseudorenesanční nebo historizující¹³, později i secesní¹⁴, navrhli Otto Zeman a Karl Kottek, civilní geometři a stavitelé z Bystřice p. H. Další projektanti patřili k místním, jako třeba Albert Hudec¹⁵. Většinu domů v Kropáčově ulici na přelomu století krátce po sobě navrhl Alois Jambor. Jako sériová produkce jednoho stavitele vykazují četná opakování a až na výjimky nesnesou srovná-

* 9/ Otto Zeman – Karl Kottek: Vila manželů Blahakových, Teplická 643, 1908 / The villa of Mr. and Mrs. Blahaks

➤ 10/ Albert Hudec: Vila Kleopatra Rudolfa Kadeřávka, Teplická 631, 1905 / The villa of Rudolf Kadeřávek

↓ 11/ Albert Hudec: Vlastní vila, Jurikova 632, 1906 / The architect's own villa

ní se stavbami v ulici Teplické. Typický je nevyhraněný historismus a časté užití dřevěných doplňků, především pak v partiích pod střechou¹⁶. Vily Václava J. Jonáše se vyvíjely od třetího baroka přes secesi, kubismus až k národnímu slohu¹⁷.

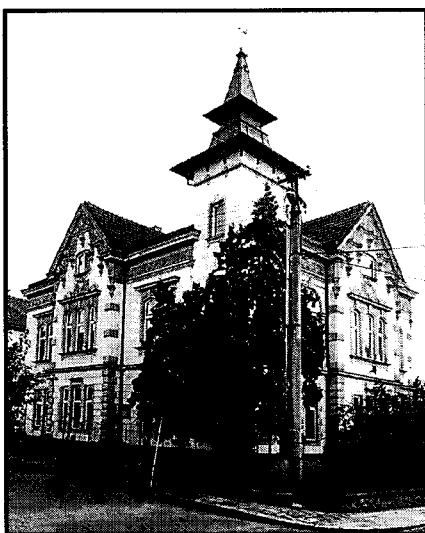
Historie Severní dráhy / Pro stavbu železnice spojující Vídeň s průmyslovým severem říše byla vytvořena soukromá akciová společnost, v jejímž čele stál bankovní dům Samuela Rothschilda. První projekt vypracoval ing. Fr. X. Riepel, profesor polytechnického ústavu ve Vídni. S Jindřichem Sichrowským, vedoucím pokladníkem společnosti Rothschildovy, prošli pěšky zamýšlenou trasu z Vídně až do Haliče a všude vy-

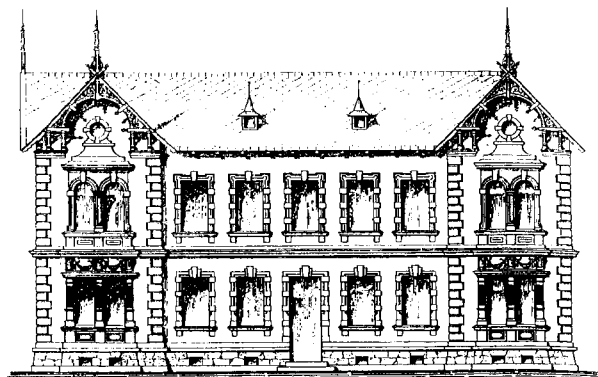
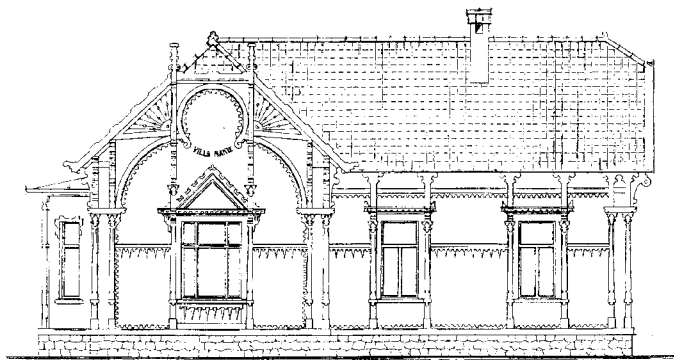
světlovali účel a výhody železnice, první v celém Rakousku.

: Rothschildova společnost 4. března 1836 získala povolení vystavět dráhu z Vídně do Bochně s vedlejšími tratěmi do Brna, Olomouce a Bilska, s právem užítu na padesát let. Trať byla nazvána podle tehdejšího panovníka *Severní dráhou císaře Ferdinanda*. Do r. 1842 byl pod vedením Karla Ghagya dokončen úsek do Lipníka. Po hospodářské krizi teprve na jaře 1844 pokračovala stavba trati z Lipníka do Bohumína za řízení vrchního inženýra Karla Hummela, na jaře 1847 byla dokončena až do Bohumína a 1. května 1847 projel z Lipníka přes Hranice a Ostravu první vlak.

Viadukty a tunel / Průběh stavby si vyžádal i mnoho obětí na lidských životech. Nejobtížnější úsek byl u Hranic, kde bylo třeba překonat značné výškové rozdíly v rozvodí řeky Odry a Bečvy. Mělká, široká údolí u Jezernice a u Hranic byla překlenuta odváznými a nákladnými stavbami. Kamenné viadukty v délce cca 200 m překonávají údolí Veličky na okraji Hranic. Projektantem viaduktů byl snad přímo Jan Perner. Jejich druhá část vznikla až v 70. letech 19. stol., třetí začali stavět italští zajatci za 1. světové války a dokončeny byly až za hospodářské krize ve 30. letech.

: Pozoruhodný 250 m dlouhý a 6 m vysoký tunel vedoucí pod obcí Slavič svou ojedinelostí a zdánlivou nesmyslností na 275 km dlouhé trati sváděl k mnoha pověstem a dohadům¹⁸ – byl sice vybudován na svahu, avšak v rovině bez patrného převýšení. Měl totiž zabránit pohybu půdy, které se začaly projevovat při stavbě, a čelit odporu místních obyvatel proti stavbě dráhy, jež rozdělila obec na dvě části. Tunel postavený

z otevřeného výkopu oba problémy vyřešil.

Další technické stavby / Už od roku 1863 se také uvažovalo o výstavbě spojení se Slovenskem novou tratí od Hranic přes Púchov do Žiliny. Po dlouhých jednáních byl v r. 1884 firmou Schön-Wessely vybudován jen úsek z Hranic do Krasna n. Bečvou a dále r. 1885 do Vsetína. Tato nová trať vycházela v Hranicích z vlastního malého nádraží, jež bylo umístěno proti hlavní nádražní budově.

: První betonový most přes Bečvu (1904-05) byl secesní, s některými historizujícími residui. Městská plynárna se stala jedním z prvních úkolů české správy města po vítězství v obecních volbách v r. 1903 a v dnešní Plynárenské ulici ji v r. 1904 zřídila firma Kunz. Na fasádě nalezneme tentokrát pseudorománský dekor jako na staré kruhové vápence u Černotína z r. 1872, anebo na celé řadě továren, komínů, elektráren a ježů vystavěných v té době u nás. **Parky** / O sadové úpravy v okolí lázeňských budov Teplic se počátkem 19. stol. přičinil Karel Chotek, když v r. 1813 působil v Hranicích ve funkci krajského hejtmana. O několik let později se jako nejvyšší purkrabí pražský zasloužil také o první veřejné zahrady v Praze.

: V letech 1902-08 bylo průběžně rozšiřováno Císařské stromořadí o bývalé

↑ 12/ Albert Hudec: *Vila manželů Šindelových, Jurikova 618, 1904* / *The villa of M. and Mrs. Sindel*

↗ 13/ Alois Jambor: *Andersova vila, Zborovská 583, 1898-1901* / *The villa of Aders*

pastviny v záplavovém území Bečvy. Hranický městský park byl tak podle projektu zahradního architekta J. Kum-pána uspořádán v pravidelném francouzském slohu s odpočívadly, lipovými živými ploty i vodním bazénem s fontánou. Ležel ve strategicky významné poloze mezi městem a lázněmi Teplice a sehrál významnou úlohu při nedělních korzech a výletech do Teplic a do okolí města – na vyhlídku k „Jankovi“, k propasti, později k jeskyním atd.

Konec dobrých časů / Po vypuknutí 1. světové války byly Hranice, jako město ležící bezprostředně v týlové zóně a na hlavní železniční trati, zaplaveny přílivem raněných rakouských vojáků všech národností. Byli umístěni ve vojenských a školních budovách, a když už ani ty nestačily, byly narychlo vybudovány provizorní přibytky. Na Staré střelnici byla ještě v r. 1914 zřízena polská škola a později dokonce gymnázium

✓ 14/ Alois Jambor: *Vila E. Zámorského, Mostní 580, 1896* / *The villa of E. Zámorský*

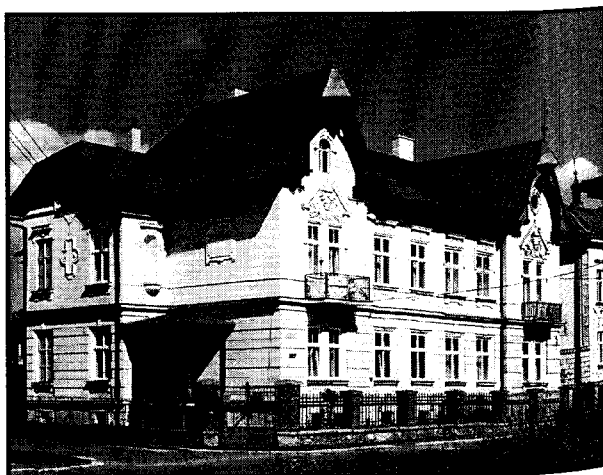
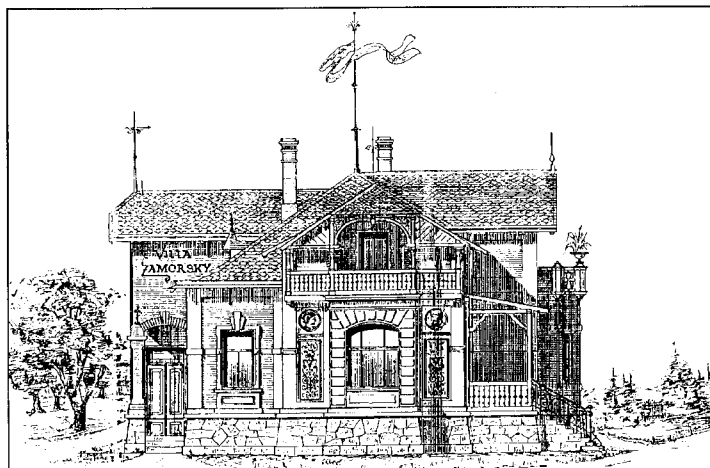
↘ 15/ Alois Jambor: *Dvojdům Franze Anderse a A. Jambora, Krofáčova 597/598, 1899* / *A pair of semi-detached houses*

Fotografie: T. Pospěch

pro více než tisíc uprchlíků z Haliče. Vojenské školy se odstěhovaly do Dolních Rakous a v jejich areálu vznikly mnohé dočasné objekty a odbočka od hlavní trati.

: Veřejný život byl ochromen, všude se projevoval tlak státních úřadů. Každý sebemenší vojenský úspěch se oslavoval. Prorakousky orientované německé a židovské obyvatelstvo uspořádalo na počest ústupu Rusů z Haliče lampiónový průvod (1916). České vedení města se snažilo o maximální vnější loajalitu a financovalo tyto slavnosti, ke kterým bylo nuceno i zvláštními nařízeními. Teprve 11. června 1916 – po úspěších na haličské frontě – byly okresy Hranice, Valašské Meziříčí, Nový Jičín a Místek vyňaty ze širšího válečného území. : Během války pochopitelně poklesl stavební ruch, realizované budovy byly na nejvyšší užitelné, leckdy i provizorní, a proto se nezachovaly. Určitý rozvoj a stavební rozšiřování zaznamenaly jen továrny zaměstnané státními zakázkami pro armádu. Avšak i ty ustávaly s rozšiřováním dalších provozů, jak se postupně zhoršovala ekonomická situace a zásobování.

MGR. TOMÁŠ POSPĚCH (1974), abs. FF UK v Praze (dějiny umění, 1999) a FPF SU v Opavě (výtvarná fotografie, 1998), fotograf, přednáší na Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě a katedře vizuální tvorby FT ve Zlíně, VUT v Brně

Poznámky:

1) Robert Musil: Zmatky chovance Törlesse

2) Zatímco v r. 1610 měly 328 domů (z toho 139 v hradbách), v r. 1876 obývalo 529 domů 6000 křesťanů a 37 domů 1200 židů. V r. 1900, kdy se při sčítání už nesledovala víra, ale národnost, měly Hranice 8278 obyvatel, z toho 2373 Němců, v r. 1921 9303 obyvatel a 761 domů.

3) Architektura lázní byla již podrobně zpracována (viz Kollmann, V. - Zatloukal, P.: Moravské lázně v proměnách dvou staletí. Olomouc 1987).

4) T. P.: Karel Caivas, Stavby v Hranicích a nedalekých Teplicích n. B., Prostor Zlín VI, č. 2, 1998, s. 22-26; T. P.: Architektura v Hranicích mezi válkami (1918-1948), Umění XLVI, č. 4, prosinec 1998, s. 267-276

5) Přehled nejvýznamnějších realizací: 1. W. Doderer - Karl Schmidt: Areál vojenských útvarů, 1851-63, Třída čs. armády; 2. Neznámý autor: Vyšší lesnická škola, 1895-97; 3. J. Křížovský - J. F. Pokorný: Palác a správní budova, Kunz, 1897, 1. máje 328; 4. Neznámý autor: Německá měšťanská škola, 1898, Motošín 216; 5. Alois Jambor: Andersova vila, 1898-1901, Zborovská; 6. Otto Zeman: Vila Fanny Kirschbauerové, 1899-1900, Teplická 602; 7. Otto Zeman - Karl Kottek: Vila nadlesního Antona Bergera, 1900, Sady čs. legií 462; 8. Alois Jambor: Vila Zámorský, 1901, Mostní 580; 9. Albert Hudec: Dům manželů Šindelových, 1904, Jurikova ulice 618; 10. Neznámý autor: Česká měšťanská škola, 1905, 1. máje 357; 11. Albert Hudec: Vila Kleopatra Rudolfa Kadeřávky, 1905, Teplická 631; 12. Alois Jambor: Vila Johanna Spáčilova, 1907, Kropáčova ulice 641; 13. V. J. Jonáš: Vila Richarda Richtárského, 1907, Komenského 642; 14. Vladislav Mikoláš: Hrádek Kunzov, 1907-08, Hrabůvka; 15. Otto Zeman a Karl Kottek: Vila manželů Blahakových, 1908, Teplická 643; 16. Fanz Macher: Synagoga, 1864, Janáčkova 296; 17. Václav J. Jonáš: Penzion Růžek, 1912, Školní náměstí 33; 18. Neznámý autor: Dům Sládečkových, 1912, Havlíčkova 700; 19. V. J. Jonáš: Přestavba domu Jana Jaroše, 1924, Komenského 277.

6) Prává budova (1851-53) byla vystavěna hranickým stavitelem Klementem Zástěrou, Kotasem a pevnostním stavitelským mistrem Matějem Reskem pod vedením setníka vojenského stavitelství Františka Čechy. Levé křídlo akademie (jízdná jezdecké školy a později dům pro dělostřelce) se začalo stavět současně, ale bylo dokončeno teprve v r. 1856 pod stejným vedením rozšířeným ještě o pevnostního stavitele Maadera. Střední dům pro důstojníky-učitele dostavěl podle návrhu K. Zástěry a vojenských stavitelských mistrů Františka Katzmayera a M. Reska Karl Schmidt údajně během jediné sezóny (1860). Ve shodě s dobovou praxí návrh vnitřního rozdělení udělal Karl Schmidt setník, průčelí ale navrhl profesor Doderer z vídeňské Techniky (Liberius Scholz: Památky města Hranic, Hranice 1864, s. 111). Projektované plány dochované ve Vojenském historickém archivu v Praze jsou ale až z let 1860-63. Podepsaný je na nich Karl Schmidt.

7) Byla postavena pod dozorem stavitele K. Schmidta K. Zástěrou, M. Reskem a F. Katzmayerem v letech 1859-63 (jinde se uvádí 1862-63). Doderer pojnal tuto baziliku s jednou před hmotu stavby předsazenou věží v duchu neorománského slohu s gotickým tvaroslovím věže i některými prvky maursko-byzantského slohu. Vnitřní nástěnnou výzdobu kostela provedli vídeňští malíři Karel Jobst, Karel Gayling a sochař Josef Leimer.

8) Např. kasárny v Badenu u Vídně, v moravském prostředí vojenská vychovatelna v Přerově postavená v r. 1854 nebo kasárny 3. pěšího pluku arciv. Karla v Kroměříži z r. 1857.

9) Robert Musil: Zmatky chovance Törlesse

10) Rilke pobyl na hranické vojenské realce jen krátce mezi roky 1890-91. S Musilem, který zde studoval v letech 1894-97, se nestřetli, ale oba neměli na provinční město a především na prostředí vojenských internátních škol nejlepší vzpomínky.

11) Původní plány průčelí chybí, plány jednotlivých pater jsou opatřeny datem 29. 8. 1898 a nečitelným podpisem Ing. Franz (?). Autorem by snad mohl být i místní Alois Jambor, podepsaný na plánech půdorysů.

12) Např. tzv. Stará synagoga v Brně (1852) od vídeňských arch. Johanna Romana von Ringe a Augusta Schwendenweina von Lonauberg, synagogy v Bzenci (1859-63), v Jihlavě (1863) a v Břeclavi (1868). Hranická synagoga do této vývojové linie přesně zapadá. Za pomoc s touto problematikou děkuji Dominiku Christlovi.

13) Např. dům pro Fanny Kirschbauerovou (1899-1900, Teplická 602)

14) Např. vila pro Johanna a Augustu Blahakovy (1908)

15) Např. dům Kleopatra pro gymnaziálního profesora Rudolfa Kadeřávky (1905) - secesní vila s historizujícími rezidui především ve členění hmoty; přízemní, spíše venkovský rodinný dům pro Marii a Josefa Šindelovy (1904), pozoruhodný „lidovou“ dřevěnou výzdobou; vlastní pseudogotická vila (1906).

16) Např. vila pro E. Zámorského (1896-1901); Andersova vila v dnešní Zborovské ulici (1898-1901)

17) Např. pseudobarokní výstavní vila Richarda Richtárského (1907); přestavba domu Jana Jaroše, velkostatkáře v Hranicích; stavitel a tehdejší starosta města navrhl v únoru 1924, krátce před smrtí, tento elegantní dům v duchu rondokubismu s některými pozůstatky secese.

18) Mezi obyvateli se obecně traduje, že tunel byl postaven na přání císaře Ferdinanda, který prý si po vzoru alpských tratí nedovedl představit železnici bez tunelu. Jako první (a patřičně rozvedenou) tuto historku písemně uvádí Čeněk Kramolíš, tehdy oblíbený místní spisovatel (Č. K.: První železniční tunel u nás, 1836-47, in: Oživení mrtvých, Veselí i vážné historické obrázky, R. Promberger, Olomouc 1936).

Celoevropský jedinečný

denkmal 2000

Evropský veletrh
památkové péče a obnovy měst

25.-28.10.2000 • LIPSKO • NĚMECKO

Navštivte přední evropský veletrh památkové péče a obnovy měst. Využijte jedinečné možnosti získat přehled o památkové péči, restaurátorství, konservaci, obnově měst, vesnic, vzdělávání a nástavbovém studiu.

Poznejte nejnovější trendy a metody a rozšířte své odborné znalosti: na mezinárodním zasedání a kongresu, na zasedání ICOMOS a letošním sympoziu UNESCO se speciálními ukázkami výstavami - veletrh denkmal Vám přinese nové poznatky.

pod patronací
UNESCO

www.denkmal-leipzig.de

LEIPZIGER MESSE

CONSULTO, zástupce Lipských veletrhů v ČR,
Salmovska 6, 120 00 Praha 2, fax.: 02/249 19 500
tel.: 02/24 911 8 44

INFORMAČNÍ KUPON

Prosím o bezplatné zaslání:

- ☐ informace pro návštěvníky ☐ informace pro vystavovatele
☐ informace o veletrhu regionálního rozvoje v Evropě - EUREGIA

Firma: _____

Jméno a příjmení: _____

Funkce: _____

Ulice: _____

PSČ, místo: _____

Telefon: _____ Fax: _____

E-mail: _____

Zašlete na fax: 02/249 19 500

Um. Re.